

Bosna i Hercegovina
**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2006. GODINI**

Tuzla, decembra 2006. godine

1. UVOD

1.1 Reforma elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini

Proces reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini iniciran je potpisivanjem Izjava vlada entiteta o elektroenergetskoj politici (2000. godina) i nastavljen usvajanjem *Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini* i entitetskih zakona o električnoj energiji (2002. godina). Tokom 2004. godine, usvajanjem *Zakona o osnivanju kompanije za prijenos električne energije u BiH*, te *Zakona o osnivanju nezavisnog operatora sistema za prijenosni sistem u BiH*, Bosna i Hercegovina praktično započinje reformu elektroenergetskog sektora.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Navedenim setom zakona identificirani su ključni subjekti za njihovu provedbu: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, entitetska ministarstva u čijem je resoru energija, Državna regulatorna komisija za električnu energiju i entitetske regulatorne komisije, uz sve elektroprivredne subjekte.

U procesu reforme elektroenergetskog sektora u julu 2005. godine otpočeo je sa radom “*Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini*”, Sarajevo (NOS BiH), a u februaru 2006. godine “*Elektroprijenos Bosne i Hercegovine*” a.d. Banja Luka (Kompanija za prijenos električne energije u BiH).

Zakoni usvojeni na državnom i entitetskim nivoima stvorili su uvjete za prestrukturiranje, reformu i deregulaciju u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Tokom 2006. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju promovirala je praksu javnog i nepristrasnog načina donošenja pravila i propisa iz svoje nadležnosti. Takva praksa, odnosno takav način provođenja postupaka, omogućio je donošenje odluka o tarifama i licencama za prijenosnu djelatnost, djelatnost nezavisnog operatora sistema i međunarodnu trgovinu električnom energijom na potpuno transparentan način.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju saraduje i usklađuje svoje djelovanje sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i sa Regulatornom komisijom za električnu energiju Republike Srpske. DERK također saraduje i sa ostalim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH i Regulatornom agencijom za komunikacije BiH.

1.2 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, potpisan u Atini 25. oktobra 2005. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuju 34 strane: 27 zemalja članica Evropske unije (uključujući Rumuniju i Bugarsku) i Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija i UNMIK – Kosovo.

Uspostava Energetske zajednice je rezultat Atinskog procesa, u okviru kojeg su 2002. i 2003. godine potpisani memorandumi o razumijevanju radi osnivanja Regionalnog tržišta električne energije i prirodnog gasa u jugoistočnoj Evropi. Krajnji cilj je da se ovo tržište postepeno integrira u Interno energetske tržište EU.

Politička volja zemalja potpisnica, izražena memorandumima, mijenja se u pravnu obavezu potpisivanjem i ratificiranjem Ugovora. Do 1. jula 2006. godine, dana kada je Ugovor stupio na snagu, Evropska unija je ratificirala Ugovor i deponirala instrument Ugovora, a isto su učinile i sljedeće države članice iz jugoistočne Evrope: Republika Albanija, Republika Bugarska, Republika Makedonija, Rumunija i Republika Hrvatska, kao i UNMIK – Kosovo.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je Odluku o ratificiranju Ugovora o uspostavi Energetske zajednice donijelo 27. jula 2006. godine (“Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori” broj 9/06).

Učešćem u ovom procesu, Bosna i Hercegovina potvrdila je svoju opredjeljenost za reformu energetske sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama Evropske unije.

2. USPOSTAVA I RAD DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa mandatom od 5 godina (od 1. jula 2003. do 30. juna 2008. godine) i
- Željko Topić, sa mandatom od 3 godine (od 1. jula 2003. do 30. juna 2006. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Mr. Vladimir Dokić, sa mandatom od 4 godine (od 1. jula 2003. do 30. juna 2007. godine).

Kako izbor ili reizbor jednog člana Komisije iz Federacije BiH za drugi mandatni period (od 1. jula 2006. do 30. juna 2011. godine), nije okončan¹, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je, u tri navrata, vršila privremena imenovanja gospodina Topića za člana Komisije. Prvi put, 6. jula, na period od 60 dana, drugi put, 7. septembra, također na 60 dana, i najzad, 30. novembra 2006. godine, do konačnog imenovanja.

Nakon izbora mr Vladimira Dokića za prvog predsjedavajućeg Komisije (predsjedavao do 30. juna 2004. godine), u skladu sa principom rotacije članova Komisije na ovoj funkciji, Komisijom su predsjedavali Mirsad Salkić (do 30. juna 2005. godine), i Željko Topić (do 30. juna 2006. godine).

Predsjedavajući Komisije u periodu od 1. jula 2006. do 30. juna 2007. godine je ponovo gosp. Vladimir Dokić.

U posljednje dvije godine, u kojima Državna regulatorna komisija za električnu energiju funkcionira u skladu sa usvojenom organizacijskom shemom, zaposlenici DERK-a su, pored obavljanja redovnih poslova i zadataka, prolazili i kroz proces stručnog usavršavanja iz oblasti regulacije elektroenergetskog sektora. Usavršavanje se odvijalo, kako kroz različite stručne seminare i savjetovanja energetičara, tako i kroz učenje na daljinu (*distance e-learning*). Ovdje se posebno izdvajaju programi koje organiziraju Regionalna asocijacija energetskih regulatora (ERRA) i Škola regulacije u Firenci (FSR). Značajnu podršku u stručnom usavršavanju pružila je i Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID).

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, DERK je, na adekvatan način, informirao i prenosio iskustva iz regulatorne

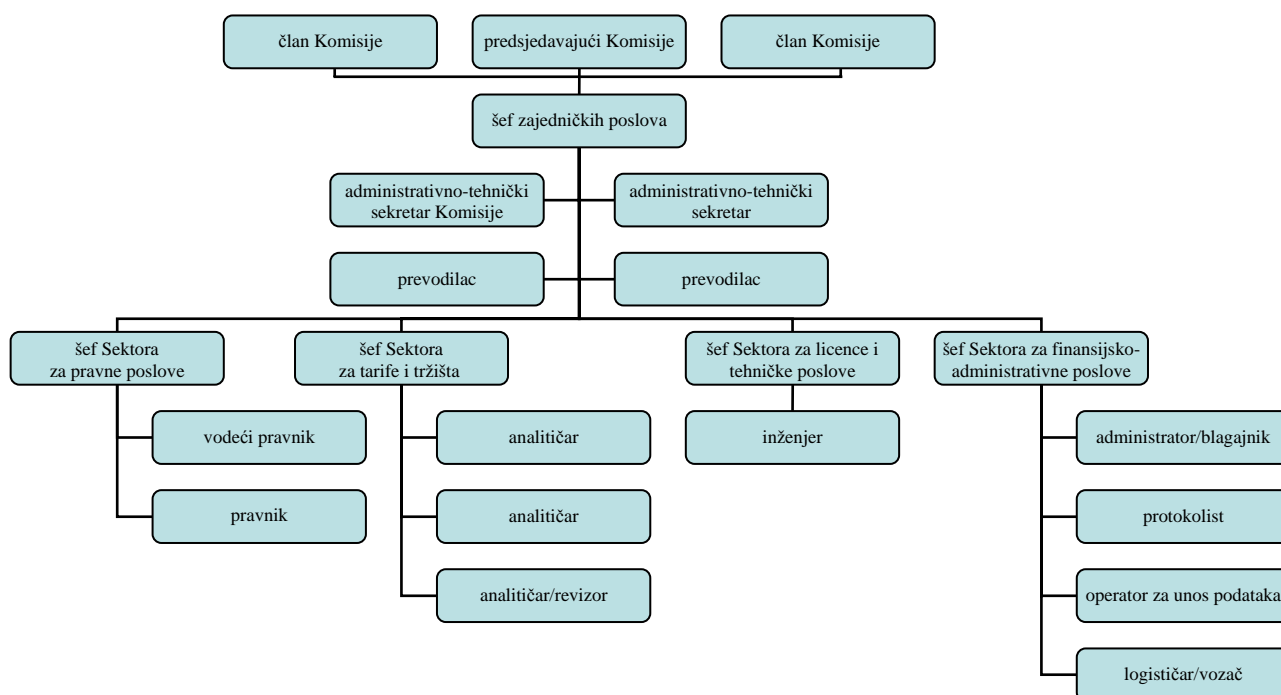
¹ U vrijeme izrade ovog izvještaja postupak izbora člana Komisije nalazi se u proceduri u Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine. Potom se nominacija dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovao je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji.

U posmatranom periodu nastavljena je nabavka neophodne tehničke opreme potrebne za efikasan rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

ORGANIZACIJSKA SHEMA DERK-a

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2006. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 16 redovnih sjednica, 15 internih sastanaka i organizirala 4 javne rasprave.

U analiziranom periodu, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora mogli svoje komentare davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je usvojila niz dokumenata i realizirala više aktivnosti od kojih su najznačajnije grupisane u područja navedena u nastavku.

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

3.1 Opća pravila

Pravila o pristupu treće strane

U skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH, jedna od osnovnih nadležnosti DERK-a je uspostava, praćenje i provedba pravila vezanih uz fer i nediskriminirajući pristup trećih strana prijenosnoj mreži.

Pravo pristupa treće strane na prijenosni sistem, kao ključnu komponentu evropskih direktiva i pravila o unutrašnjem tržištu električne energije, pored zakona, reguliraju metodologija za izradu tarifa, uvjeti licenci za rad "Elektroprijenosa BiH" i NOS-a BiH, tržišna pravila, mrežni kodeks i obim, uvjeti i vremenski raspored otvaranja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini.

Naglašavajući značaj ovog temeljnog principa, DERK je u drugoj polovini godine pokrenuo aktivnosti na donošenju posebnog akta koji na odgovarajući način regulira ovu materiju.

Suštinu dokumenta čini ravnopravan tretman prilikom pristupa na prijenosni sistem uz transparentne procedure. Sprovedbu ovih procedura obezbjeđuju NOS BiH i "Elektroprijenos BiH", a DERK prati ostvarivanje prava svih učesnika na tržištu u pristupu prijenosnom sistemu u skladu sa važećim pravilima i propisima.

Pravila o pristupu treće strane usvojena su na sjednici Komisije 7. decembra 2006. godine.

Pravilnik o zaštiti povjerljivih informacija

Pravilnik o zaštiti povjerljivih informacija opisuje opće i posebne mjere koje čine osnov zaštite povjerljivih informacija u DERK-u. DERK je, naime, dužan osigurati potpunost i efikasnost zaštite vlastitih informacija povjerljivog karaktera ili

informacija koje mu kao takve postanu dostupne tokom njegovih aktivnosti.

Shodno Zakonu o slobodi pristupa informacijama u BiH, kao javni organ, DERK nije slobodan bilo koju informaciju proglasiti povjerljivom, osim ako se njen sadržaj ne tiče legitimnih ciljeva određenih kategorija koje zakon štiti. *Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH* konstituira pravo DERK-a da zatraži od kompanija podatke i informacije za provođenje aktivnosti koje su mu stavljene u nadležnost. Međutim, uz istovremenu obavezu da čuva povjerljivost dobijenih podataka, posebno onih čije bi objavljivanje moglo negativno uticati na konkurentno okruženje stvaranjem predrasude prema nekom učesniku na tržištu ili donošenjem prednosti za druge.

Pravilnik je usvojen decembra 2006. godine.

3.2 Licence

Odluka o uspostavi pojednostavljene procedure izdavanja licence za međunarodnu trgovinu za podnosioca zahtjeva u statusu kvalificiranog kupca

Pravilnikom o licencama (“Službeni glasnik BiH”, broj 38/05), predviđeno je da DERK može uspostaviti pojednostavljenu proceduru izdavanja licence za međunarodnu trgovinu za podnosioca zahtjeva u statusu kvalificiranog kupca neposredno spojenog na prijenosnu mrežu koji traže da uvoze električnu energiju ekskluzivno za svoje vlastite potrebe (član 6.).

Kako su nakon donošenja odluke DERK-a o otvaranju tržišta entitetske regulatorne komisije usvojile pravilnike o sticanju statusa kvalificiranog kupca, to je DERK novom odlukom ozvaničio pravo kvalificiranim kupcima neposredno spojenim na prijenosnu mrežu da uvoz električne energije za vlastite potrebe obavljaju samostalno bez posrednika.

Odluka je donešena na sjednici Komisije održanoj 31. augusta 2006. godine i objavljena u “Službenom glasniku BiH”, broj 75/06.

Postupci izdavanja licenci

Početkom godine, tačnije 1. februara 2006. izvršena je registracija “Elektroprijenosa BiH”. DERK je ovoj kompaniji izdao privremenu licencu za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije, čime su prestale da važe prethodno izdate privremene licence postojećim elektroprivredama za djelatnost prijenosa električne energije. Samim tim, sve nadležnosti

prijenosa električne energije preuzela je novoformirana kompanija.

U oblasti licenciranja međunarodne trgovine električnom energijom, u junu 2006. godine, izdata je privremena licenca firmi “Energy Financing Team” d.o.o. Trebinje (EFT), prvom čisto privatnom vlasniku licence za ovu djelatnost koji se tako pridružio Javnom poduzeću “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” dioničko društvo Mostar, Javnom preduzeću Elektroprivreda Bosne i Hercegovine, dioničko društvo Sarajevo i “Elektroprivredi” Republike Srpske, akcionarsko društvo Trebinje, koji su postali vlasnici licence za istu djelatnost prethodne godine.

Također, u toku je finalna faza obrade zahtjeva firme “Ezpada” d.o.o. Čapljina, a završetak se očekuje početkom 2007. godine. Time se povećava broj učesnika na tržištu električne energije u BiH i, u skladu sa ciljevima odluke o otvaranju tržišta, poboljšavaju uvjeti za slobodnu i neograničenu trgovinu električnom energijom.

Po Odluci o uspostavi pojednostavljene procedure DERK je u novembru 2006. godine izdao privremenu licencu za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine – uvoz električne energije za vlastite potrebe “Aluminiju” d.d. Mostar.

Svi postupci izdavanja privremenih licenci vođeni su prema skraćenoj proceduri, u roku od 60 dana od dana podnošenja kompletnog zahtjeva. Iako su postupci bili skraćeni, svi bitni elementi predviđeni propisanim procedurama, uključujući odredbe o javnosti u radu, su ispoštovani. Javnost je, dakle, imala priliku da da komentare na sam zahtjev, kao i na nacрте i prijedloge dokumenata kojima se odlučivalo o podnijetom zahtjevu.

Ovakav način rada izazvao je interesovanje većeg broja subjekata za uvjete obavljanja djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, iz kojeg je razloga održano i nekoliko konsultativnih sastanaka sa potencijalnim podnosiocima zahtjeva.

Kako je u privremenim licencama određeno da su njihovi vlasnici dužni podnijeti zahtjev za izdavanje ‘stalne’ licence, to su trenutno u toku ovi procesi za NOS BiH i “Elektroprijenos BiH”. Kako su oba procesa u početnoj fazi obrade njihov završetak se očekuje sredinom 2007. godine.

U toku godine DERK je pratio licencirane subjekte i usklađenost njihovog djelovanja sa uvjetima za korištenje privremene licence, naročito za regulirane djelatnosti koje obavljaju NOS BiH i “Elektroprijenos BiH”. Naime, ovaj proces pored toga što prati poštivanje definiranih uvjeta, ujedno služi i za pripremu subjekata za izdavanje ‘stalnih’ licenci.

Entitetske regulatorne komisije (Regulatorna komisija za električnu energiju Republike Srpske i Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine) su, svaka u svom domenu, usvojile potrebna podzakonska akta i licencirale djelatnosti za koje imaju jurisdikciju (proizvodnja, distribucija i snabdijevanje) i provode postupke za utvrđivanje tarifa u skladu sa jasnim regulatornim principima.

3.3 Tarife

Nacrt odluke o izmjeni Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u junu 2005. godine utvrdila strukturu i način određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge. Tada prihvaćenu metodologiju za određivanje tarifa DERK je zasnovao na metodu tradicionalne regulacije ('*cost of service*' – trošak usluge) u kojoj regulator reguliranoj kompaniji odobrava potreban godišnji prihod dovoljan da pokrije opravdane troškove poslovanja kompanije.

Transparentne i nediskriminirajuće, zasnovane na opravdanim troškovima rada i održavanja ('*cost reflected*'), odražavajući standarde uobičajene u međunarodnoj praksi, tarife su trebale da budu podsticajne za energetska efikasnost, stabilnost odnosa na tržištu električne energije, razvoj reguliranih djelatnosti, napredak u oblasti zaštite okoliša.

Uzimajući u obzir ukupan napredak u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine, ostvaren od donošenja Metodologije do danas (formiranje jedinstvene prijenosne kompanije, nezavisnog operatora sistema, otpočinjanje liberalizacije tržišta električne energije, regionalne aktivnosti i dr.), DERK procjenjuje da su se stekli uvjeti za sukcesivne promjene i prilagođavanja pojedinih elemenata od uticaja na tarife za usluge prijenosa električne energije.

Nastavljajući podupirati i promicati proces stvaranja i razvoja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini, ciljajući da domaćim kupcima osigura prioritet u snabdjevanju i bolju poziciju na jedinstvenom tržištu električne energije u BiH i ustrajavajući da uspori dalji porast cijena električne energije za krajnje kupce, DERK je na sjednici održanoj 21. decembra 2006. godine utvrdio *Nacrt odluke o izmjenama i dopunama Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge*.

Prema uobičajenoj praksi nacrti odluka DERK-a daju se na uvid javnosti u cilju prikupljanja primjedbi, komentara i mišljenja zainteresiranih lica. Komentari na tekst ove odluke mogu se dati u toku rasprave koja će se održati sredinom januara 2007. godine.

Postupci odobrenja privremenih tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je svojom Odlukom od 28. decembra 2005. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 01/06) utvrdila privremenu tarifu za rad "Nezavisnog

operatora sistema u BiH” u iznosu od 0,0343 pf/kWh. Odobrena tarifa je namijenjena za pokriće troškova poslovanja operatora u periodu do sticanja svih uvjeta da državni regulator određuje tarifu temeljem *Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge* (“Službeni glasnik BiH”, broj 46/05).

Privremene tarife se, inače, određuju na osnovu troškova za obavljanje regulirane djelatnosti i fizičkog obima usluga u okviru regulirane djelatnosti, analizom podataka sadržanih u zahtjevu za odobrenje privremene tarife.

U nastavku svojih aktivnosti vezanih za odobrenje tarifa DERK je Odlukom od 31. januara 2006. godine (“Službeni glasnik BiH”, broj 7/06), utvrdio i početnu privremenu tarifu za djelatnost prijenosa od 1,087 pf/kWh.

Iz više razloga, DERK je 21. marta 2006. godine korigirao tarifu prijenosa, razloživši je na tarifu prijenosa posebno za kupce u BiH (0,980 pf/kWh), tarifu prijenosa za deklarirani uvoz električne energije iz zemalja koje u okviru Mehanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam) imaju status tzv. *perimetar* zemlje (zemlje koja nije potpisnica ITC sporazuma) (0,398 pf/kWh), i tarifu prijenosa za deklarirani izvoz električne energije (0,578 pf/kWh).

U skladu sa članom 9.2 *Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini*, protiv odluke DERK-a kojom se uspostavlja tarifa za usluge prijenosa, “Aluminij” d.d. Mostar, “Elektroprivreda” RS a.d. Trebinje i JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo pokrenuli su odvojene postupke pred Sudom Bosne i Hercegovine podnošenjem tužbi.

“Elektroprijenos BiH”, kompanija za prijenos električne energije, ugradila je u toku godine, kako ju je DERK i obavezao, nedostajuće uređaje za mjerenje snage, aktivne i reaktivne energije u svim tačkama razgraničenja između prijenosne i distributivne mreže te proizvodnih jedinica i time stvorila pretpostavke da DERK u narednom tarifnom postupku uspostavi dvodijelnu tarifu koja bi se zasnivala na komponentama snage i energije, kako je i određeno važećom Metodologijom.

Postupci odobrenja tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge

Upravni odbori “Nezavisnog operatora sistema u BiH” i “Elektroprijenosa BiH” podnijeli su u novembru 2006. godine zahtjeve za odobrenje tarifa koje bi im trebale omogućiti pozitivno poslovanje u narednoj 2007. godini. DERK će odlučujuće činjenice, na osnovu kojih će rješavati podnijete zahtjeve, utvrđivati vođenjem *formalnih rasprava* u kojima će

učestvovati voditelj postupka, podnosilac zahtjeva i treća lica, ako dokažu svoj zaseban interes.

U vrijeme izrade ovog izvještaja traju DERK-ove intenzivne aktivnosti ocjene ispunjenja formalnih pretpostavki za razmatranje podnijetih zahtjeva.

3.4 Zaštita kupaca

Zaštita kupaca postaje sve značajnije pitanje politike regulacije u svim državama u kojima su u toku procesi deregulacije i liberalizacije energetskog sektora. U tu svrhu regulatornim tijelima sve se više povjerava obaveza i zadatak da na otvorenom elektroenergetskom tržištu razmatraju i ostvaruju osnovne ciljeve zaštite kupaca, zaštite elektroenergetskih subjekata i okoliša putem transparentnog i nepristrasnog načina rješavanja pitanja iz oblasti regulacije.

“Uzimajući u obzir činjenicu da je uvođenjem PDV-a i novog načina tarifiranja došlo do povećanja cijena električne energije, Dom predlaže Vijeću ministara BiH, Vladi Federacije BiH i Vladi RS, da sačine program zaštite socijalno ugroženih kategorija stanovništva...”

(iz Zaključka Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH sa 74. sjednice od 14. februara 2006. godine)

Početkom 2006. godine, Državna i entitetske regulatorne komisije za električnu energiju donijele su odluke o tarifama za isporučenu električnu energiju i tarifama za usluge kompanija iz elektroenergetskog sektora koje su neposredno vezane za tu isporuku. U postupku odobravanja ovih tarifa nametnula se, po ko zna koji put, i potreba rješavanja problema zaštite socijalno ugroženih kategorija stanovništva. Doprinosa u sazrijevanju takvog stanovišta dala je i Državna regulatorna komisija za električnu energiju. U pismima, upućivanim Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Vladi Republike Srpske, ova Komisija izražavala je pored ostalog, i spremnost da direktno učestvuje u izradi programa zaštite ove kategorije stanovništva. Cilj takvog programa vezuje se za stvaranje uvjeta da i najsiromašnije kategorije stanovništva mogu izmirivati svoje obaveze, uključujući i obaveze za potrošenu električnu energiju. Nažalost, ovaj program još nije ugledao svjetlo dana.

Podsjećamo da Direktive 2003/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, uvode državama obavezu preduzimanja odgovarajućih mjera zaštite krajnjih kupaca, a posebno socijalno ugroženog stanovništva. Cilj ove zaštite je eliminiranje mogućnosti da se kupci električne energije isključe sa energetske mreže zbog nemogućnosti plaćanja preuzete energije.

Zbog aktuelnosti ovog problema, Evropska grupa regulatora električne energije i gasa (ERGEG) dala je posebnu podršku uspostavi radne grupe za zaštitu kupaca u jugoistočnoj Evropi, koja je tokom 2006. godine intenzivno radila na analizi programa zaštite kupaca. I DERK je dao svoj doprinos radu ove grupe i doprinio kvalitetnom pristupu u tretmanu ove problematike. To ne znači da će ovaj program biti dovoljan sam po sebi i da će se moći direktno primjenjivati u svim sredinama.

Rezultat aktivnosti ERGEG-a bit će *Smjernice o zaštiti kupaca*, koje se moraju u svim sredinama konkretno doradivati.

Podsjećamo da među prioritetne zadatke Energetske zajednice u narednoj godini spada i donošenje *Memoranduma o razumijevanju* o socijalnim pitanjima. Ovu konstataciju potvrđuje i sastanak Ministarskog vijeća Energetske zajednice iz novembra 2006. godine, u čijim su zaključcima ministri “*potvrdili svoju predanost socijalnoj dimenziji reforme energetskeg tržišta i usvojili političku deklaraciju kojom podvlače svoju spremnost da razvijaju ovu dimenziju, posebno kroz usvajanje Memoranduma o razumijevanju.*”

Problematika zaštite kupaca, u regionalnom kontekstu, je predmet aktivnosti i Agencije za međunarodnu saradnju SAD (USAID), a ogleda se kroz izradu Studije o priuštivosti za domaćinstva (*Supported Residential Affordability Study*), koja će biti predstavljena Atinskom forumu u aprilu 2007. godine.

Posljednjih nekoliko godina cijene električne energije u Evropi bilježe stalni porast koji je uzrokovan debalansom ponude i potražnje na tržištu. Procjene su da se trend rasta cijena nastavlja i u narednom periodu. Prilog B sadržava uporedne podatke o cijenama električne energije za domaćinstva i industriju u Evropi, prema metodologiji Eurostata, u karakterističnim danima (1. januar i 1. juli 2006. godine).

Prema početnom izvještaju ERGEG-ove radne grupe za zaštitu kupaca u jugoistočnoj Evropi, jedino Bosna i Hercegovina i Crna Gora nemaju usvojen program zaštite socijalno ugroženih kupaca.

Objedinjavajući predviđanja, preporuke i konstatacije iz dostupnih studija i dokumenata, nameće se zaključak da bi u Bosni i Hercegovini u narednim godinama moglo doći do dodatnog opterećenja socijalno ugroženih kategorija stanovništva. Stoga je DERK krajem novembra 2005. godine, u svojim inicijativama, kao prijelazna rješenja, do koncipiranja sveobuhvatnog modela socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini, naznačio neke moguće pravce djelovanja u segmentu zaštite kupaca električne energije.

U svim aktivnostima, koje su usmjerene ka zaštiti socijalno ugroženih kupaca električne energije, DERK će aktivno saradivati i dati adekvatan doprinos, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena.

3.5 Otvaranje tržišta

Odluka o obimu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini

Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH ističe svoju namjeru da se “omogući i ubrza

“Cijene električne energije u Evropskoj uniji u julu 2006. su u odnosu na juli 2005. više za 7% za domaćinstva, odnosno 15% za industrijske kupce*.”*
Eurostat 18/2006

“Cijene električne energije u Evropskoj uniji u januaru 2006. su u odnosu na januar 2005. više za 5% za domaćinstva, odnosno 16% za industrijske kupce*.”*
Eurostat 11/2006

* U metodologiji Eurostata definirano je više tipičnih kupaca, a uporedni podaci se uobičajeno daju za domaćinstvo kategorije Dc, koje karakterizira godišnja potrošnja 3500 kWh, od čega 1300 kWh noću, i industrijskog kupca Ie kojeg karakterizira godišnja potrošnja 2 GWh i maksimalna snaga 500 kW.

stvaranje tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini i regionalnog tržišta električne energije”. Uvođenje konkurencije na tržištu električne energije i liberalizacija tog istog tržišta zahtijevaju provođenje velikih strukturalnih i regulatornih reformi te pripremu odgovarajuće regulative.

Među temeljnim uvjetima koji treba da kupcima omoguće slobodan izbor snabdjevača, a snabdjevačima slobodu pružanja usluge svojim kupcima, potrebno je odabrati i osmisлити model funkcioniranja djelatnog i konkurentnog unutrašnjeg tržišta, tržišna pravila, mrežna pravila, mjerna pravila, odrediti i objaviti mrežarinu, uspostaviti sve funkcije nezavisnog operatora sistema i operatora tržišta. Neki od ovih uvjeta su ostvareni ili su neposredno pred ostvarenjem.

U junu 2006. godine DERK je ozvaničio početak pristupa realizaciji sveukupnih obaveza Bosne i Hercegovine nakon potpisivanja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, donošenjem *Odluke o obimu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u BiH*.

Sticanje statusa kvalificiranog kupca s pravom da bira snabdjevača ova odluka uvjetuje određenom godišnjom potrošnjom električne energije, kao i drugim uvjetima koje odrede nadležne regulatorne komisije.

U ovom smislu su regulatorne komisije za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj u septembru 2006. godine usvojile posebne akte kojima su regulirani uvjeti, kriteriji i postupak za sticanje statusa kvalificiranog kupca, prava i obaveze kvalificiranih kupaca i snabdjevača, etapna dinamika otvaranja tržišta za sve kupce prema nivoima ostvarene godišnje potrošnje električne energije.

Krajnji kupci stižu mogućnost dobijanja statusa kvalificiranog kupca u vremenskom periodu kako slijedi:

- kupci sa godišnjom potrošnjom električne energije većom od 10 GWh od 1. januara 2007. godine, čime stepen otvorenosti tržišta iznosi 33%,
- svi kupci, osim kupaca iz kategorije domaćinstva, od 1. januara 2008. godine (tržište otvoreno 57,5%),
- svi kupci od 1. januara 2015. godine.

Shodno usvojenim zakonima i međunarodnim preuzetim obavezama, Bosna i Hercegovina se tako od 1. januara 2007. godine i praktično pridružuje ostalim zemljama u regionu koje su svoja tržišta električne energije već otvorila.

Prijelazni period otvaranja tržišta u toku kojeg svi kvalificirani kupci imaju pravo na izbor načina snabdijevanja potrajat će do 1. januara 2012. godine.

Relativno visok procenat otvorenosti tržišta Bosne i Hercegovine već prve godine od 33% rezultat je postojanja dominantnog kupca – “Aluminij” d.d. Mostar, čija potrošnja čini oko 20% ukupne potrošnje u Bosni i Hercegovini.

Jedinstvu tržišta će bitno doprinijeti međusobna ujednačenost i kompatibilnost uvjeta i kriterija koje nadležne regulatorne komisije budu primjenjivale kao obavezujuće u procesu liberalizacije tržišta. DERK će stoga kontinuirano pratiti ovaj proces i analizirati sve njegove efekte.

3.6 Mrežni kodeks i Tržišna pravila

DERK je s pažnjom pratio tok i napredak aktivnosti koje je krajem novembra 2005. godine pokrenuo NOS BiH na izradi ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sistema i tržišta električne energije u BiH – *Mrežnog kodeksa i Tržišnih pravila*.

Mrežnim kodeksom se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sistema, uvjeti za priključenje način operativnog planiranja i operativnog rada mjere u nepredviđenim situacijama i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sistema. Ovim dokumentom se uređuju odnosi u elektroenergetskoj praksi BiH i povećava kvalitet usluga koje pružaju pojedini učesnici na tržištu.

Tržišna pravila, s druge strane, uređuju odnose između NOS-a BiH i licenciranih učesnika na tržištu električne energije, definirajući same učesnike, obim njihovih aktivnosti i komercijalnih odnosa na elektroenergetskom tržištu. Ona također definiraju način na koji NOS BiH izvršava svoje obaveze, a koje se odnose na upravljanje i rad mehanizma za balansiranje, upravljanje sporazumima za nabavku pomoćnih usluga, obezbjeđenje podataka za poravnanje energetske transakcije (komercijalna mjerenja), upravljanje zagušenjima, raspodjelu naknada za neželjena odstupanja sa vanjskim kontrolnim zonama, prikupljanje i dostavljanje elemenata za ispostavu računa za pomoćne usluge i balansiranje i dr.

S obzirom na aktuelno stanje u BiH, Tržišna pravila treba da omoguće tranziciju sadašnjih procesa i tehničke opremljenosti svih učesnika na tržištu ka razvijenijem tržišnom dizajnu, a u skladu sa tehničkim mogućnostima.

DERK je odobrio oba dokumenta na sjednici održanoj 8. juna 2006. godine.

3.7 Ostalo

Sagledavajući postojeće stanje i iskazanu potrebu za reguliranjem problematike, DERK je inicirao izradu *Pravilnika o priključku*, kojim će se na jedinstven i jasan način definirati priključenje novih korisnika na prijenosnu mrežu. Pravilnik je

trenutno u formi prednacrtu i slijede dalje aktivnosti na prikupljanju komentara javnosti kroz otvorene javne rasprave.

DERK je kroz odgovarajuće uvjete za korištenje licence detaljnije razradio aktivnosti na donošenju *Pravilnika o sigurnosnim zonama* (predviđenog Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH). Ovaj dokument je fazi izrade, i njegovim donošenjem očekuje se reguliranje kako zaštite elektroenergetskih objekata, tako i zaštite okoliša i stanovništva od uticaja izgradnje i korištenja elektroenergetskih objekata.

U skladu sa zakonom i već pominjanim Mrežnim kodeksom, NOS BiH je izradio i dostavio DERK-u *Indikativni plan razvoja proizvodnje za period od 2007. do 2016. godine*, sačinjen na osnovu raspoloživih podataka u elektroenergetskom sektoru. Mora se naglasiti da za ozbiljniji i ambiciozniji Indikativni plan razvoja ovi podaci nisu dovoljni. Napominjemo da BiH, trenutno, nema dugoročnu strategiju energetskeg razvoja. Zato će u narednom periodu biti potrebni dodatni naponi svih ključnih subjekata u elektroenergetskom sektoru i nosioca planiranja u Bosni i Hercegovini, Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, kako bi naredni Indikativni plan za period od 2008. do 2017. godine bio što kvalitetniji i realniji. Naravno da će biti neophodno i učešće stručnih i naučnih institucija u kreiranju razvojne politike i razvojnih ciljeva BiH. Ovo i zbog toga što ovaj plan služi kao osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže*, na osnovu kojeg se rade konkretni godišnji i višegodišnji investicijski planovi.

Ovdje je potrebno napomenuti da su u novembru 2006. godine otpočele jednogodišnje aktivnosti na izradi *Studije o energetskeg sektoru BiH*. Na osnovu istorijskih i empirijskih pokazatelja počev od 1990. godine i naučnih saznanja, ova studija će biti dobra podloga za projekciju energetskeg bilansa do 2020. godine. Studija će sadržavati i analizu svih energetskeg podsektora, sa procjenom potrebnih investicija. Od studije se očekuje da definiira i preporuke za efikasno bosansko-hercegovačko uključenje u energetskeg sektor EU. Koordinator ovih aktivnosti je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH.

Sugestija DERK-a je da bi i zakonskim propisima trebalo detaljnije razraditi sistem dugoročnog planiranja.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je Odluku o ratificiranju Ugovora o uspostavi Energetske zajednice donijelo 27. jula 2006. godine ("Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori" broj 9/06).

g. José Manuel Barroso, predsjednik Evropske komisije: "Mi proširujemo energetska tržišta EU van naših granica kroz Energetsku zajednicu... Pozdravljam interes koji za ovu zajednicu pokazuje tako mnogo zemalja od Turske do Norveške... Namjeravam da energiju postavim kao glavno pitanje na svim Samitima EU sa trećim zemljama tokom 2007. godine."

Brisel 20. novembra 2006.

g. Andris Piebalgs, komesar odgovoran za energetska pitanja EU, u najavi najznačajnijeg energetskog paketa EU: "Unutrašnje energetska tržišta treba da se progresivno širi da bi uključilo naše susjede".

Brisel 22. septembra 2006.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, potpisan u Atini 25. oktobra 2005. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuju 34 strane: 27 zemalja članica Evropske unije (uključujući Rumuniju i Bugarsku) i Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija i UNMIK – Kosovo.

Uspostava Energetske zajednice je rezultat Atinskog procesa, u okviru kojeg su 2002. i 2003. godine potpisani memorandumi o razumijevanju radi osnivanja Regionalnog tržišta električne energije i prirodnog gasa u jugoistočnoj Evropi. Krajnji cilj je da se ovo tržište postepeno integrira u Interno energetska tržište EU.

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice stupio je na snagu 1. jula 2006. godine. Do tada je Evropska unija ratificirala Ugovor i deponirala instrument Ugovora, a isto su učinile i sljedeće države članice iz jugoistočne Evrope: Republika Albanija, Republika Bugarska, Republika Makedonija, Rumunija i Republika Hrvatska, kao i UNMIK - Kosovo. Ratificiranjem i stupanjem na snagu Ugovora politička volja zemalja potpisnica izražena potpisivanjem memoranduma i Ugovora mijenja se u pravnu obavezu.

Osnovni ciljevi Ugovora su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbjeđuje pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

Zaključivanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regiona se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova tzv. *acquis communautaire*-a (pravnog naslijeđa) EU, koji se odnose na energiju, zaštitu okoliša i konkurenciju. Radi se o implementaciji odgovarajućih direktiva i propisa EU za oblasti energije i zaštite okoliša.

Učešćem u ovom procesu Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

Važno je napomenuti da je u toku postupak pridruživanja Energetskoj zajednici slijedećih država: Moldavije, Norveške, Turske i Ukrajine, koje u vrijeme pripreme ovog izvještaja imaju status posmatrača.

Acquis communautaire (pravno naslijeđe EU) koji se preuzima Ugovorom

Acquis o energiji

- Direktiva 2003/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Direktiva 2003/55/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa,
- Propis 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Rok za implementaciju ovih direktiva je 1. juli 2007., uz osiguranje da status kvalificiranog kupca najkasnije do 1. januara 2008. imaju svi kupci osim domaćinstava, a od 1. januara 2015. svi kupci.

Acquis o životnoj sredini

- Direktiva Vijeća Evropske zajednice 85/337/EEC od 27. juna 1985. o ocjeni uticaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. marta 1997 (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. maja 2003.; implementacija – 1. juli 2006.
- Direktiva 2005/33 Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. jula 2005. kojom se dopunjava Direktiva 1999/32 od 26. aprila 1999. u vezi sa smanjenjem sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima; implementacija do 31. decembra 2011.
- Direktiva 2001/80/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. o ograničenju emisije zagađivača zraka iz velikih termoelektrana ($\geq 50\text{MW}$); implementacija do 31. decembra 2017.
- Član 4(2) Direktive Vijeća Evropske zajednice 79/409/EEC od 2. aprila 1979 o zaštiti ptica; implementacija – 1. juli 2006.
- Nastojanje za pristup Kyoto protokolu i provođenje Direktive 96/61/EC od 24.09.1996. o prevenciji i kontroli zagađenja.

Acquis o konkurenciji

Nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81, 82 i 87 Ugovora o uspostavi Evropske zajednice slijedeće aktivnosti:

- Sprječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Posebno, prema javnim preduzećima i preduzećima kojima su data posebna prava, u roku od 6 mjeseci od stupanja na snagu Ugovora poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Evropske zajednice, posebno člana 86.

Acquis o obnovljivim energetske resursima

- Direktiva 2001/77/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. septembra 2001. o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu,
- Direktiva 2003/30/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 8. maja 2003. o promociji korištenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu.

Članice Energetske zajednice će do 1. jula 2007. pripremiti plan za implementaciju *acquis*-a o obnovljivim energetske resursima.

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju Austrija, Češka, Grčka, Italja, Kipar, Mađarska, Njemačka, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo (Velike Britanije i Sjeverne Irske). Ove tzv. zemlje učesnice iz Evropske unije, kao i Bugarska i Rumunija od 1. januara 2007. godine, direktno učestvuju u radu tijela Energetske zajednice, a prilikom glasanja njihove pozicije svojim glasanjem izražava Evropska komisija.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, Ugovorom se uspostavljaju Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za gas i Sekretarijat.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Evropske unije.

Na sastanku održanom u novembru 2006. godine, Ministarsko vijeće je preispitalo situaciju vezanu za implementaciju Ugovora. U tom pogledu, Ministarsko vijeće “*cijeni predložene Mape puta² za reformu energetskog tržišta kao osnovu za daljnje korake za sve strane iz Ugovora.*” Posebno je naglašena važnost pravovremenog ispunjavanja obaveza i pomoć u procesu nadgledanja provođenja obaveza u skladu sa Ugovorom i Mapama puta.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz odgovarajuću saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz adekvatno učešće u realizaciji različitih projekata koji su u funkciji uspostave Energetske zajednice i posebno kroz rad različitih grupa, koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

² Mapa puta Bosne i Hercegovine za električnu energiju i gas dostupna je na internet stranicama Energetske zajednice (www.energy-community.org) i DERK-a (www.derk.ba).

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regiona, a Evropsku uniju predstavlja Evropska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja učesnica iz EU, te jednog predstavnika Evropske grupe regulatora električne energije i gasa (ERGEG). ECRB razmatra pitanja regulatorne saradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Evropske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, u kojem Bosnu i Hercegovinu predstavlja Državna regulatorna komisija za električnu energiju, izvršena je 11. decembra 2006. godine u Atini.

Prema indikativnom radnom planu ECRB-a za narednu godinu u fokusu djelovanja bit će pitanja koja se odnose na prekograničnu trgovinu električne energije i gasa, te na zaštitu kupaca.

4.2 ERRA

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članova, bolji pristup informacijama o svjetskom iskustvu u reguliranju energetske djelatnosti.

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (*Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju centralne i istočne Evrope i novih nezavisnih država u regiji. ERRA ima 22 punopravna člana i 4 pridružena člana iz regije, od kojih su svi uspostavljeni na državnom nivou. Dodatni pridruženi član, izvan regije, je Nacionalna asocijacija regulatornih komisija, SAD (National Association of Regulatory Utility Commissioners).

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravni član ERRA-e od 19. maja 2004. godine, od kada DERK aktivno učestvuje u radu Generalne Skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife, Radna grupa za pravnu regulativu i Radna grupa za približavanje Evropskoj uniji.

Pružanjem relevantnih informacija o energetsom sektoru Bosne i Hercegovine, posebno o primjenjivoj regulatornoj praksi, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu, koju je stekla članstvom u ERRA-i.

4.3 CEER

Učestvovanje DERK-a u radu Vijeće evropskih energetskih regulatora (*Council of European Energy Regulators – CEER*) odvijalo se kroz aktivnosti Radne grupe elektroenergetskih regulatora jugoistočne Evrope (*South East Europe Energy Regulation Working Group - SEE WG*).

Među najznačajnije rezultate rada ove radne grupe u 2006. godini spadaju:

- Studija o mehanizmima podrške novim kapacitetima u Energetskoj zajednici (*Survey of Capacity Support Mechanisms in the Energy Community*), koja je realizirana uz podršku Svjetske banke, i prezentirana na 8. Atinskom forumu (juni 2006. godine),
- Uporedna analiza mrežnih tarifa u zemljama jugoistočne Evrope (*Tariffs Benchmarking*). Ova aktivnost koincidira sa realizacijom zadatka Harmonizacija tarifa u regiji koji se odvija kroz projekt USAID-a u podršci regionalnom tržištu jugoistočne Evrope (*South East Europe Regional Energy Market Support – (SEE REMS) Project*). Rezultati uporedne analize predstavljeni su na 8. i 9. Atinskom forumu (juni i oktobar 2006. godine).

4.4 ERGEG

Državna regulatorna komisija za električnu energiju prati rad Evropske grupe regulatora električne energije i gasa (*European Energy Regulators Group for Electricity and Gas – ERGEG*).

Članstvo u ERGEG-u otvoreno je za regulatore iz država EU, a status posmatrača stiču regulatorna tijela iz država članica Evropskog ekonomskog prostora.

ERGEG pomaže u konzistentnoj primjeni relevantnih evropskih direktiva i pravila o prekograničnoj trgovini i omogućava transparentnu platformu za međusobnu saradnju nacionalnih energetske regulatora, kao i saradnju regulatornih tijela sa Evropskom komisijom.

Rad ERGEG-a, tijela koje je formirano 17. decembra 2003. godine, otvoren je za sve učesnike na tržištu, sa posebnim naglaskom na krajnje kupce.

Tokom 2006. godine DERK je posebno aktivno učestvovao u radu ERGEG-ove grupe za zaštitu kupaca u jugoistočnoj Evropi.

4.5 Međunarodna mreža energetske regulatora - IERN

Međunarodna mreža energetske regulatora (*International Energy Regulation Network – IERN*) je internet platforma (www.iern.net) čiji je cilj omogućiti razmjenu informacija o reguliranju tržišta električne energije i prirodnog gasa, kako za dobrobit regulatornih tijela, tako i drugih zainteresiranih korisnika. Kroz IERN, regulatori i drugi akteri na energetskom tržištu razmjenjuju informacije o sebi, sektorima u koje su uključeni i načinu na koji se ovi sektori reguliraju.

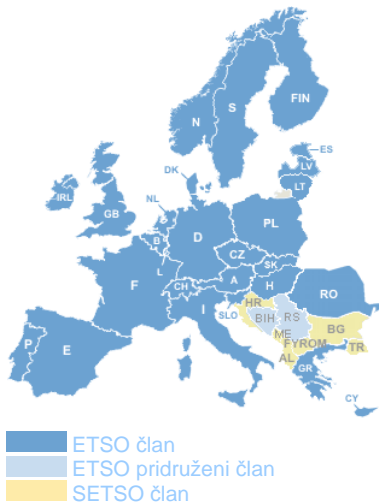
IERN je mjesto gdje regulatori mogu razmijeniti informacije o mogućnostima stručnog usavršavanja, konferencijama i *on-line* resursima za reguliranje energije. Dugoročno, IERN-ov cilj je da postane ne samo subjekt za omogućavanje razmjene postojećih informacija, već i kreator internih radnih dokumenata zasnovanih na najboljoj praksi.

Da bi se garantirao kvalitet podataka koji se mogu naći na internet stranici, glavna regionalna udruženja regulatora širom svijeta, pojedinačni regulatori energije i neke međunarodne institucije pružaju podršku IERN-u. DERK je direktno učestvovao u kreiranju ove Mreže, te su podaci o energetskom sektoru i regulatornoj praksi BiH učinjeni dostupnim i na ovaj način.

Ideja za uspostavu IERN-a potiče sa 2. Svjetskog energetskog foruma koji je oktobra 2003. godine održan u Rimu, a Mreža je inaugurirana na 3. Svjetskom energetskom forumu održanom oktobra 2006. godine u Vašingtonu.

4.6 Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam)

Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam – *Inter TSO Compensation*) primjenjuje se od 2002. godine u zapadnoj Evropi, a u jugoistočnoj Evropi od

ITC mehanizam u 2006. godini primjenjivao je veći dio zemalja jugoistočne Evrope preko svojih operatora sistema: Albanija (OST), Bosna i Hercegovina (NOS BiH), Bugarska (NEK), Crna Gora (EPCG), Rumunija (Transelectrica), Makedonija (MEPSO) i Srbija (EMS).

Za adekvatno tretiranje ove problematike ITC mehanizma i koordiniranih aukcija nophodna je kontinuirana i tijesna saradnja između operatora sistema i regulatora u regionu.

2004. godine, uz ranije korišteni naziv CBT mehanizam (Mehanizam prekogranične trgovine). ITC mehanizam predstavlja način nadoknade troškova na nacionalnoj prijenosnoj mreži nastalih zbog tokova električne energije usljed prekogranične trgovine. Na ovaj način kreira se važna platforma za omogućavanje trgovine električnom energijom u regionu jugoistočne Evrope, kao i između regiona i Evropske unije.

U nadležnosti regulatora je odobrenje primjene samog mehanizma, što prije svega uključuje primjenu Propisa EC 1228/2003 Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Organizacija operatora prijenosnog sistema zemalja jugoistočne Evrope (SETSO) nastavila je tokom 2006. godine primjenu ITC mehanizma, u kojoj Bosnu i Hercegovinu predstavlja “Nezavisni operator sistema u BiH”. Zbog svoje prirodne pozicije tranzitne zemlje u regiji i izgrađenosti prijenosne mreže, Bosna i Hercegovina je po osnovu primjene ITC mehanizma, nakon prihoda od oko 1,2 miliona eura u 2004., ostvarila prihod od 4,4 miliona eura u 2005. godini. Ostvarenje prihoda Bosne i Hercegovine, po osnovu primjene ITC mehanizma, u prvih deset mjeseci 2006. godine iznosi 2,6 miliona eura.

“Nezavisni operator sistema u BiH”, kao predstavnik Bosne i Hercegovine, u novembru 2006. godini postao je pridruženi član Organizacije operatora prijenosnog sistema Evrope (ETSO).

Za 2007. godini planirano je ujedinjenje ITC mehanizama SETSO i ETSO zemalja, odnosno ITC fondova, ali zbog još uvijek nedefiniranog ITC modela koji će se primjenjivati, u vrijeme pripreme ovog izvještaja nepoznat je datum ujedinjenja. U decembru 2006. godine na vanrednoj skupštini ETSO-a donesena je odluka da će se u januaru 2007. godine nastaviti primjena istih modela kao u 2006. godini, uz mogućnost produženja do dva mjeseca, kako bi se do kraja marta usaglasio kompromisni model za naredni period za ETSO zemlje, a kojem bi se pridružile i SETSO zemlje, uključujući i Hrvatsku koja do sada nije učestvovala u ITC mehanizmima.

Tokom 2006. godine, u probnom radu, provodio se jedinstveni *mehanizam koordiniranih eksplicitnih aukcija* kapaciteta u jugoistočnoj Evropi sa ciljem prevladavanja problema zagušenja na interkonektorima. Jednim od zaključaka 9. Atinskog foruma (oktobra 2006. godine), istaknuto je da je od primarne važnosti da se probni rad ovog mehanizma nastavi i u 2007. godini. Forum je naglasio potrebu razrade prijedloga za distribuciju potencijalnog prihoda od koordiniranih aukcija i podržao prijedlog formiranja jedinstvenog regionalnog Ureda za aukcije, a Evropska banka za obnovu i razvoj je podvukla da razmatra finansiranje uspostavljanja ovakvog ureda.

4.7 UCTE

UCTE, decembar 2006

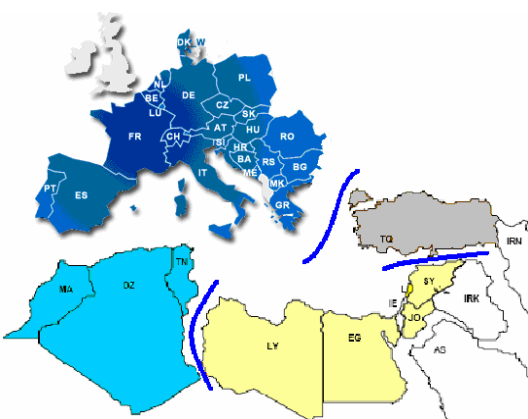
Član UCTE-a iz naše zemlje je "Nezavisni operator sistema u BiH".

Unija za koordinaciju prijenosa električne energije (UCTE) koordinira rad i razvoj mreže za prijenos električne energije od Portugala do Poljske i od Holandije do Grčke. UCTE, udruženje operatora prijenosnih sistema u 23 evropske zemlje, osigurava pouzdanu tržišnu platformu za sve učesnike internog tržišta električne energije i šire, odnosno sigurnost snabdijevanja električnom energijom za preko 430 miliona ljudi u jednoj od najvećih elektroenergetskih sinhronih interkonekcija širom svijeta.

Nakon liberalizacije evropskog elektroenergetskog tržišta koja je dovela je do značajnog povećanja prekograničnih tokova, i razdvajanja djelatnosti u sektoru, postoji potreba da evropski standardi sigurnosti i pouzdanosti postanu primjenjivi za sve međusobno povezane operatore sistema i, u kasnijoj drugoj fazi, za sve korisnike mreže.

Kako što je naglašeno u prethodnim godišnjim izvještajima, 10. oktobra 2004. godine izvršena je rekonekcija bivše prve i druge UCTE sinhronne zone. Rekonekcija je rezultirala značajnim efektima i u tehničkom i u komercijalnom smislu, doprinoseći povećanoj sigurnosti rada, stabilnosti frekvencije i pouzdanosti, poboljšanju naponskog profila i kvalitetu isporuka električne energije, kao i povećanju obima trgovine električnom energijom. UCTE nastavlja sa pažljivim nadgledanjem stabilnosti sistema ponovo ujedinjene mreže, budući da će iskustva iz procesa rekonekcije u jugoistočnoj Evropi biti korisna za dalji razvoj UCTE sinhronog područja.

UCTE radi na studijama o potencijalnom proširenju sinhronog područja, što se prvenstveno odnosi na područje Turske, zatim na interkonekciju zemalja Magreba (koje su već u sinhronom radu sa UCTE) sa Libijom i Istočnim Mediteranom, te na IPS/UPS sistem koji uključuje baltičke zemlje (Latvija, Litvanija, Estonija) te, Azerbejdžan, Bjelorusiju, Gruziju, Jermeniju, Kazahstan, Kirgistan, Moldaviju, Rusiju, Tadžikistan, Ukrajinu i Uzbekistan.

UCTE, planovi širenja: Turska i Mediteranski prsten (lijevo) i objedinjavanja sa IPS/UPS (desno)

5. REVIZORSKI IZVJEŠTAJ

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ima obavezu pripremanja računovodstvenih izvještaja, u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima, uključujući i obavezu obavljanja revizije od strane nezavisnog revizora, kao i obavezu objavljivanja izvještaja, a sve u cilju pružanja informacija zainteresiranim licima i široj javnosti.

“Po našem mišljenju finansijski izvještaji realno i objektivno prikazuju u svim značajnim aspektima finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31.12.2005. godine, rezultate poslovanja i novčane tokove za period koji je tada završen u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (“IFRS”).”
(“REVIK”, 17. marta 2006.)

Postupajući po odredbama *Zakona o javnim nabavkama*, DERK je zaključio Ugovor o obavljanju usluga revizije sa društvom za reviziju, računovodstvo i konsalting “REVIK” d.o.o. Sarajevo, koji je izvršio reviziju prema Međunarodnim standardima revizije, primjenljivim za reviziju finansijskih izvještaja, i dostavio Izvještaj o obavljenoj reviziji.

Obavljenom revizijom nezavisni revizor je, ocjenjujući cjelokupnu prezentaciju finansijskih izvještaja, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, utvrdio da finansijski izvještaji DERK-a za 2005. godinu objektivno i istinito prikazuju stanje sredstava, obaveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Izvještaj nezavisnog revizora je, u skladu sa Zakonom o prijenosu i međunarodnim računovodstvenim standardima, objavljen u “Službenom glasniku BiH”, broj 33/06.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2007. GODINI

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći na internet stranici www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavlja svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje odgovarajućih evropskih direktiva i pravila o unutrašnjem tržištu električne energije.

Kroz svoje djelovanje DERK je fokusiran na:

- licenciranje djelatnosti u okviru svoje jurisdikcije,
- monitoring licenciranih subjekata, posebno analiza stanja u mjerenju energetske veličine,
- uređenje jedinstvenog tržišta električne energije,
- donošenje tarifa iz svoje nadležnosti,
- socijalni aspekt u domenu regulatorne prakse,
- praćenje primjene ITC mehanizma i uspostave mehanizma koordiniranih eksplicitnih aukcija kapaciteta,
- međunarodne aktivnosti koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi.

Među najvažnije aktivnosti u narednoj godini spada vođenje postupaka izdavanja ('stalnih') licenci i odobravanja tarifa za djelatnosti prijenosa i nezavisnog operatora sistema.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca (vidjeti poglavlje 3.4) i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najboljih primjenjivih rješenja u narednom periodu.

DERK naglašava da je u interesu svih ključnih subjekata za provedbu reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini harmonizacija podzakonskih propisa i efikasna koordinacija među tijelima koja učestvuju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na evropskim direktivama i pravilima o unutrašnjem tržištu električne energije.

Na vanjskom planu, DERK će nastaviti rad u međunarodnim tijelima i pomno pratiti njihove aktivnosti. Sa posebnom pažnjom će razmotriti sadržaj dosad najambicioznijeg prijedloga mjera za novu evropsku energetske politiku (*EU Strategic Energy Review*), najavljenog za 10. januar 2007. godine.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju izražava veliku zahvalnost USAID-u i konsultantskoj kući Pierce Atwood.

PRILOG A.1: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

Veći proizvodni objekti

(korišteni podaci NOS-a BiH)

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	3×60	180
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×105	210
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	2×25+4×30	170
Grabovica	2×58,5	117
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×25	75
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315
Peć-Mlini	2×15	30

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	779	709
G1	32	29
G2	32	29
G3	100	91
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	198
KAKANJ	578	514
G1, G2, G3 i G4	4×32	4×29
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

dalekovodi

No	Nazivni napon dalekovoda	Dužina (km)
1	400 kV	992
2	220 kV	1691
3	110 kV	3649
4	110 kV - kablovski vod	31

interkonekcije

No	Nazivni napon dalekovoda	Broj interkonekcija
1	400 kV	4
2	220 kV	8
3	110 kV	17
	Ukupno	29

trafostanice

No	Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
1	TS 400/x kV	8	5861,5
2	TS 220/x kV	7	1277,0
3	TS 110/x kV	119	4873,5

transformatori

No	Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
1	TR 400/x kV	14	4900
2	TR 220/x kV	12	1800
3	TR 110/x kV	205	5196

PRILOG A.2: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

Procjena za 2006. godinu	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt	BiH
Proizvodnja	6460,00	5405,00	1884,00		13749,00
Proizvodnja u hidroelektranama	1505,00	2470,00	1884,00		5859,00
Proizvodnja u termoelektranama	4870,00	2860,00			7730,00
Proizvodnja u malim i ind. el.	85,00	75,00			160,00
Potrošnja	4250,00	3324,00	3287,00	270,00	11521,00
Distributivna potrošnja	3830,00	3054,00	1065,00	270,00	8219,00
Gubici prijenosa					390,00
Veliki kupci	420,00	220,00	2200,00		2840,00
Potrošnja rudnika i pumpanje		50,00	22,00		72,00

Ostvarenje u 2005. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt	BiH
Proizvodnja	5778,53	5200,64	1768,69		12747,86
Proizvodnja u hidroelektranama	1477,69	2747,10	1768,69		5993,47
Proizvodnja u termoelektranama	4218,88	2384,44			6603,32
Proizvodnja u malim i ind. el.	81,97	69,10			151,07
Potrošnja	4190,57	3458,33	3469,83	252,47	11371,20
Distributivna potrošnja	3641,86	3254,65	1232,47	252,47	8128,98
Gubici prijenosa	163,78	136,47	83,72		383,97
Veliki kupci	384,93	20,77	2133,31		2539,01
Potrošnja rudnika i pumpanje		46,43	20,33		66,76

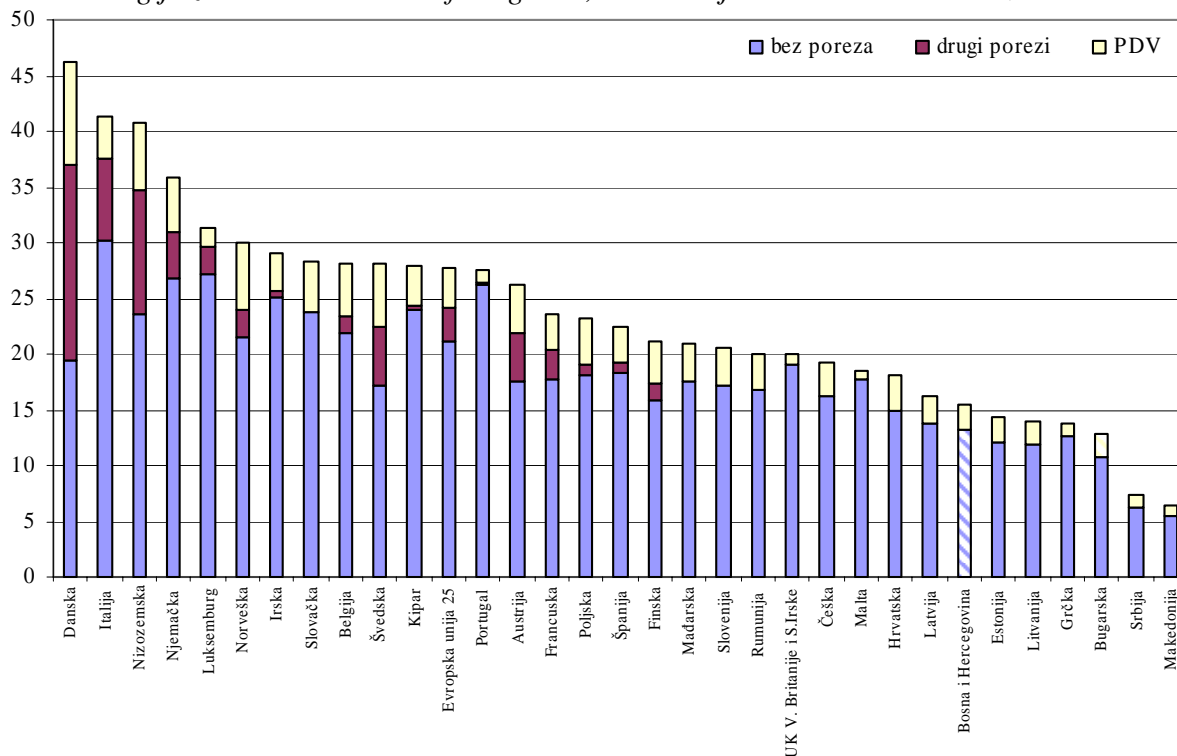
Ostvarenje u 2004. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt	BiH
Proizvodnja	6113,02	4960,19	1669,49		12742,70
Proizvodnja u hidroelektranama	1610,52	2699,14	1669,49		5979,15
Proizvodnja u termoelektranama	4435,17	2189,87			6625,04
Proizvodnja u malim i ind. el.	67,33	71,18			138,51
Potrošnja	3847,00	3291,60	3351,78	229,58	10719,96
Distributivna potrošnja	3529,50	3117,7	1463,17	229,58	8339,95
Gubici prijenosa	143,33	119,17	59,17		321,67
Veliki kupci	174,17		1829,44		2003,61

PRIOLOG A.3: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima “Elektroprijenosa BiH” i područjima elektroprivreda

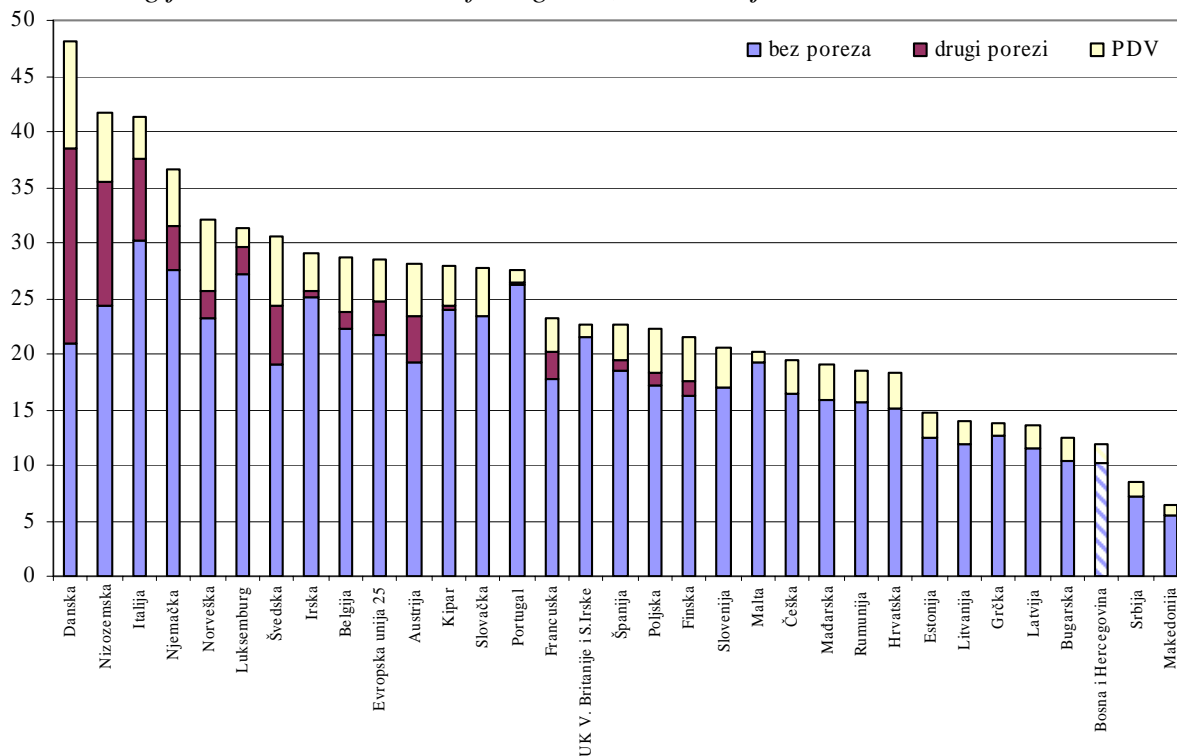

PRILOG B: Uporedni podaci o cijenama električne energije za domaćinstva i industriju³

Cijena el. energije za domaćinstvo Dc u fening/kWh, na dan 1. januar 2006. Korišten izvor: Eurostat 11/2006

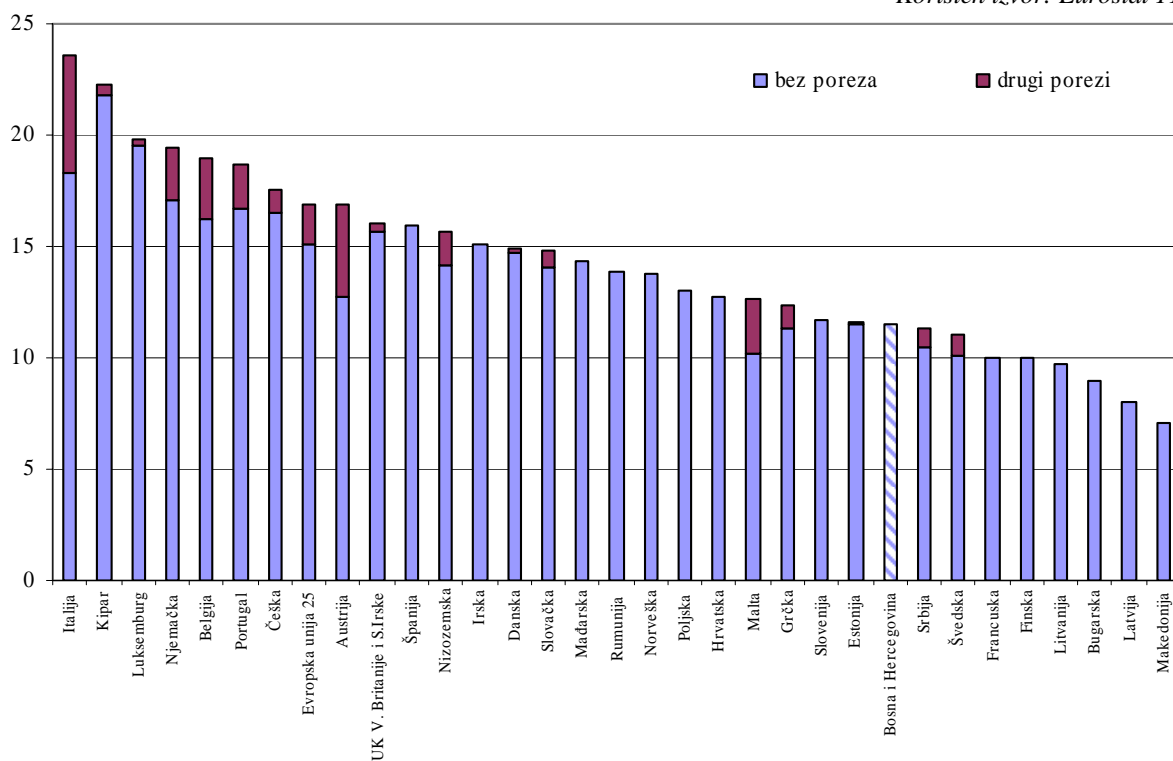
Cijena el. energije za domaćinstvo Dc u fening/kWh, na dan 1. juli 2006. Korišten izvor: Eurostat 18/2006

³ Prema metodologiji Eurostata - U metodologiji Eurostata definirano je više tipičnih kupaca, a uporedni podaci se uobičajeno daju za domaćinstvo kategorije Dc, koje karakterizira godišnja potrošnja 3500 kWh, od čega 1300 kWh noću, i industrijskog kupca Ie kojeg karakterizira godišnja potrošnja 2 GWh i maksimalna snaga 500 kW.

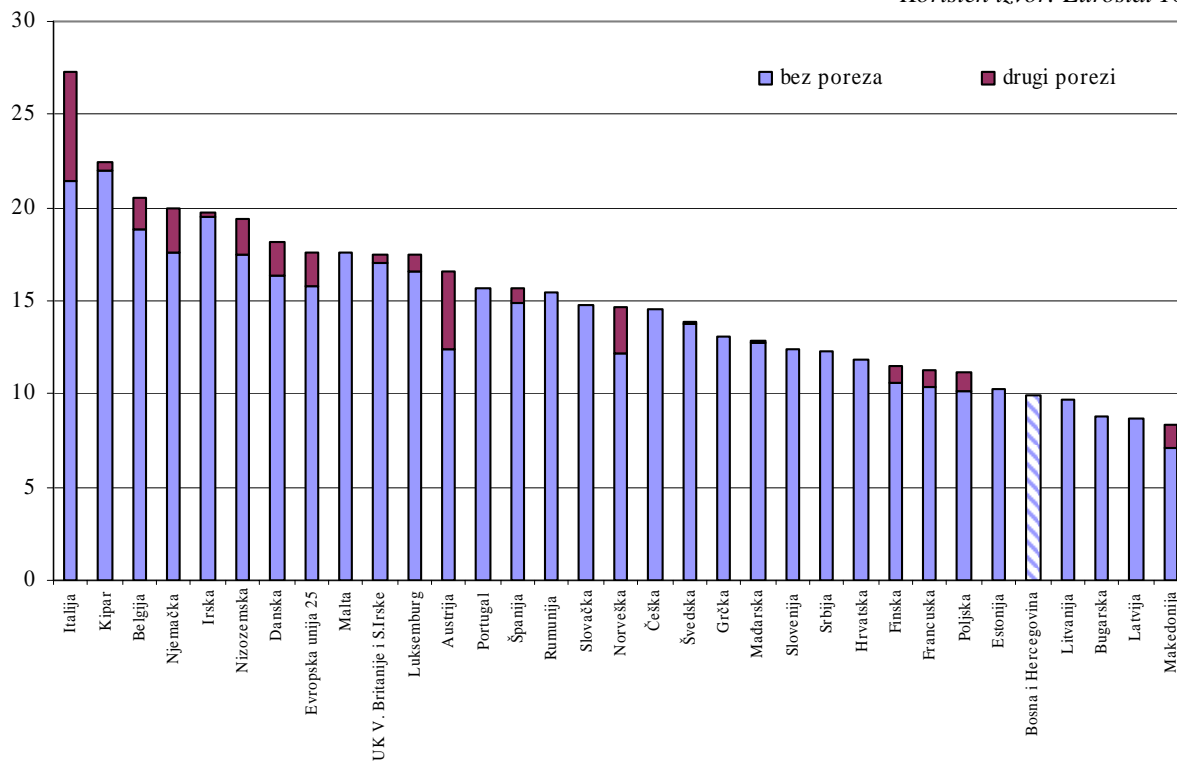
Cijena el. energije⁴ za industrijskog kupca *I_e* u fening/kWh, na dan 1. januar 2006.

Korišten izvor: Eurostat 11/2006

Cijena el. energije za industrijskog kupca *I_e* u fening/kWh, na dan 1. juli 2006.

Korišten izvor: Eurostat 18/2006

⁴ Dijagrami za industrijske kupce ne uključuju PDV, s obzirom na mogućnost povrata.

PRILOG C: Odjeci iz Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine

(iz rasprava⁵ o Izvještaju o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2005. godini)

“Nadležnosti DERK-a su u mnogim elementima šire od nadležnosti Vijeća ministara i to zahtjeva ozbiljnu raspravu... čestitam (DERK-u) na mnogim stvarima koje je pozitivno uradio... želim da se problematizira zašto dolazi do poskupljenja cijena električne energije kad je cilj bio racionalizacija i efikasnost sustava.” (Martin Raguž)

“Ljudima iz DERK-a smo rekli da nam u daljem radu, zajedničkom radu, postave šta je to što ometa da se dođe do jeftinije struje.” (Selim Bešlagić)

“Smatram da su relativno dosta uradili, ima i određenih objektivnih problema čitave naše strukture, od entitetskih pa nadalje, u izvještaju to nisu napisali kako to ne bi skrenulo na političku konotaciju.” (Muhamed Morankić)

“Ispunili su zadaću koju su imali kada je riječ o organizaciji i razdvajanju elektroprijenosa i elektroprodukcije.” (Ruža Sopta)

“Predložio bih da se ovaj izvještaj usvoji jer je dosta kvalitetan i dobar.” (Izet Hadžić)

“Mislim da je ovo primjer jedne dobre i korektno saradnje sa Predstavničkim domom Parlamentarne skupštine BiH.” (Nikola Špirić, predsjednik Predstavničkog doma, o saradnji DERK-a i Doma)

“Šta je to u izvještaju DERK-a što nije dobro i šta je to Komisija uradila što nije dobro? Ja bih volio konkretno da znam šta je to?” (Miloš Jovanović)

“Očekivali smo da uvođenjem Državne komisije za električnu energiju nekako ovladamo prostorom BiH, da na neki način bude sinhroniziran i da imamo jedinstveniji prijenos s obzirom da smo ušli u zapadnoeuropski sustav prijenosa električne energije... Tako da i danas imamo da npr. Aluminiyum plaća 50% skuplju cijenu u odnosu na prošlu godinu kad nismo imali državne agencije, dok nismo imali prijenosa i dok nismo imali suradnju između elektroprivreda...” (Ivo Lozančić)

“Komisija je ocijenila da je izvještaj veoma obiman, precizan, tehnički odlično urađen, metodološki je slijedeća osnovna nit i ono što je po našem mišljenju najvažnije postignuti rezultati su važni.” (Hasan Čengić, predsjednik Komisije za vanjsku i trgovinsku politiku Doma naroda)

⁵ iz neautoriziranih transkripata rasprava na sjednici Predstavničkog doma održanoj 14. februara 2006. godine i na sjednici Doma naroda održanoj 10. marta 2006. godine.